

Datum
2023-04-06
Adress
205 80 Malmö
Diarienummer
ASN-2023-2501

Yttrande

Till
Registrera.stk@malmo.se

Remiss angående remiss från Justitiedepartementet - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

STK-2023-285

Arbetsmarknads- och socialnämnden lämnar följande yttrande:

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden välkomnar utredningsuppdragets syfte att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Vissa av förslagen kan bidra till att uppnå syftet, men andra riskerar att bidra till ökad otydlighet och därmed till att barn inte får det stöd eller skydd som de behöver.

Yttrande

Nedan redovisas synpunkter på förslagen i den ordning som de presenteras i betänkandet. De förslag som det inte finns några synpunkter på kommenteras inte.

Vårdnadsöverflyttning

När det gäller bestämmelsen om förutsättningar för vårdnadsöverflyttning bedömer arbetsmarknads- och socialnämnden att de föreslagna ändringarna inte kommer att innebära någon skillnad för socialnämndens bedömningar.

Arbetsmarknads- och socialnämnden har erfarenhet av att den allmänna domstolens kunskap om och förståelse för förutsättningarna för möjlighet till återförening i mål om vårdnadsöverflyttning där barnet varit placerat enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990:52) kan vara bristande.

Eftersom vårdnadsöverflyttningar även fortsättningsvis ska hanteras i allmän domstol kan det finnas behov av en översyn gällande kunskapshöjande insatser, i likhet med vad som föreslås gällande riskbedömningar i familjerättsliga mål.

Förslaget till bestämmelse om att placeringskommunen ska ha möjlighet att ge vissa insatser efter en vårdnadsöverflytt bidrar inte till tydlighet kring kommunernas ansvar. Grundtanken att säkerställa att barn och vårdnadshavare får det stöd de behöver är god, men det finns en risk att barn kommer att falla mellan stolarna.

En mer grundlig genomgång efterfrågas av de juridiska förutsättningarna för en kommuns ansvar för ett barn som stadigvarande bor och vistas i en annan kommun utan att vara placerad. Det hade varit önskvärt i förhållande till syftet att göra en översyn hur barns och vårdnadshavares möjligheter till stöd skulle kunna stärkas inom ramen för vistelsekommunernas ansvar.

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i att utsikten om att förlora vissa insatser kan vara ett hinder för att familjehemsföräldrar ska vilja ta över vårdnaden om ett placerat barn. En annan omständighet som nämnden har erfarenhet av är familjehemsföräldrarnas rädsla för att hamna i en vårdnadsprocess med de biologiska föräldrarna, och att de då ska stå utan stöd. Den sistnämnda omständigheten framkommer inte i utredningen.

Flera frågor behöver klargöras. Förslaget anger att placeringskommunen kan ge insatser, vilket ger utrymme för olika bedömningar och medför en risk för att barns behov av stöd inte tillgodoses. Barn riskerar att falla mellan stolarna om placeringskommunen bedömer att ett behov inte faller inom ramen för denna bestämmelse medan vistelsekommunen hänvisar till placeringskommunens ansvar.

Det finns en gränsdragningsproblematik vad gäller sådant som hur lång tid som den placerande kommunens ansvar ska sträcka sig och för vilka typer av behov eller insatser som ansvaret ska gälla. Förslagets konsekvenser för normaliseringsprincipen har inte belysts tillräckligt. Vem har, till exempel, vårdansvaret för barnet om det uppstår behov av andra typer av insatser än de som nämnts i utredningen, antingen utifrån en ansökan eller en orosanmälan?

Bestämmelsen skulle få olika konsekvenser för kommunerna då utbudet av insatser varierar och kostnadsökningen därför inte skulle kompenseras genom en omfördelning mellan kommunerna.

De insatser som arbetsmarknads- och socialnämnden har idag och som berörs av den föreslagna bestämmelsen är stöd vid umgänge, råd och stöd till de nya vårdnadshavarna samt insatsen Skolfam.

Redan idag ger nämnden visst råd och stöd till de nya vårdnadshavarna, samt från insatsen Skolfam under en period efter överflyttningen. Arbetsmarknads- och socialnämnden för dialog med vistelsekommunen för att uppmärksamma barnets och vårdnadshavarnas behov.

Ett exempel på hur bestämmelsen kan ge olika konsekvenser för kommuner är ovan nämnda insats Skolfam. Malmö stad är en av 21 kommuner i landet som har Skolfam. Det är en omfattande insats som ska pågå under hela det placerade barnets tid i grundskola. Skolfam bygger på en modell med

teamarbete mellan ett specialistteam, barnets skola, barnsekreterare, familjehemssekreterare och familjehem. Syftet är att barnet ska få det stöd det behöver för att klara skolan.¹

Föreslagen bestämmelse skulle medföra att arbetsmarknads- och socialnämnden kan behöva fortsätta ge insatser under lång tid, beroende på barnens ålder vid vårdnadsöverflyttningen.

Det är inte möjligt att göra en bedömning av hur många barn det rör, eftersom kommunernas ansvar inte tydliggjorts i förslaget. För närvarande har nämnden cirka 100 vårdnadsöverflyttade barn, ett antal som ökar varje år. Cirka 70 procent av barnen uppskattas vara i skolpliktig ålder, och därmed inom ramen för Skolfams målgrupp. Bestämmelsen antas leda till ett ökat behov av resurser för genomförande, handläggning och uppföljning.

Förslaget om att barn och vårdnadshavare ska ha rätt till offentligt biträde i mål om vårdnadsöverflyttning är bra. Det bidrar till att säkerställa barnets rätt att bli hörd. Det finns behov av att specificera tydligare vad som avses med särskilt lämplig, inte bara i denna fråga utan generellt när det gäller offentliga biträden för barn i alla frågor där sådana kan förordnas.

Umgänge

Precis som utredningen konstaterat brister domstolarnas bedömningar gällande risken för att barn ska fara illa redan idag.

Därför kan det ifrågasättas om det är lämpligt att formulera bestämmelsen på ett så pass öppet sätt som utredningen föreslår. Det finns omständigheter som utgör en mer påtaglig risk för att barnet ska fara illa och det kan finnas anledning att benämna dessa särskilt. Utöver de omständigheter som nämns i nuvarande bestämmelse finns det andra omständigheter där arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att det som regel är olämpligt med umgänge, ifråga om det initiala skede av en placering av en förälder och medföljande barn i skyddat boende.

Att riskbedömningen lyfts in i lagtexten kan få positiva effekter. Förutom att det riktar fokus på tydligare bedömningar av risken för att barnet far illa kan det också bidra till tydligare krav på kompetens och systematiska arbetssätt. Om bestämmelsen införs är det önskvärt att följa upp det med utbildningsinsatser kring riskbedömningar i familjerättsliga mål.

Att domstolen ska kunna begära ett utlåtande från sakkunniga är generellt sett positivt. Det kan möjligen vara för begränsande att lagstifta att domstolen endast ska kunna använda sig av legitimerad psykolog som är specialiserad inom klinisk barn- och ungdomspsykologi. Ett resonemang efterfrågas kring om det skulle kunna finnas skäl att inhämta sakkunskap även från andra professionella med sakkunskap kring andra områden av betydelse för ett barns utveckling och livssituation.

I sammanhanget vill arbetsmarknads- och socialnämnden lyfta frågan om en mer genomgripande översyn av hur barns röster kan göras hörda i större utsträckning i familjerättsliga mål där det finns risk för att ett barn kan fara illa.

¹ [Skolfam - Skolsatsning inom familjehemsvården - Stiftelsen Allmänna Barnhuset \(allmannabarnhuset.se\)](https://www.allmannabarnhuset.se)

Konsekvenser för barn

Förslagen bedöms delvis ha positiva konsekvenser för barn. Den föreslagna möjligheten för placeringskommuner att bevilja insatser till barn efter en vårdnadsöverflyttning bedöms kunna bidra till ökad trygghet för barn, förutsatt att kommunernas ansvar blir tydligt. Med nuvarande förslag till formulering finns det risk för att barn och vårdnadshavare inte kommer att få det stöd de behöver.

Förslaget att införa en rätt till biträde för barn kommer att stärka barnrättsperspektivet vid prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning.

Även om ett barn kan fara illa på andra sätt än genom övergrepp, bortförande eller kvarhållande anser arbetsmarknads- och socialnämnden att det kan få negativa konsekvenser för barn med en bestämmelse om barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge som är alltför öppen och riskerar att ge ännu mer utrymme för olika bedömningar.

Ett förtydligande av att ett umgänge med en förälder inte ska ske på bekostnad av att barnet far illa bidrar till att öka tryggheten för barn. Likaså förtydligandet att riskbedömningar ska göras.

Förslaget om domstols möjlighet att inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog kan bidra till att barns rättigheter säkerställs genom mer välgrundade beslut i domstol. Samtidigt kan det finnas en risk för att viktiga aspekter i ett barns situation missas genom att förslaget begränsar sakkunniga till att enbart vara psykologer med specialistkunskap i barn- och ungdomspsykologi.

Konsekvenser för jämställdhet

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i utredningens bedömning av förslagets konsekvenser för flickor och pojkar, kvinnor och män.

Ekonomiska konsekvenser

Som redan framgått instämmer arbetsmarknads- och socialnämnden inte i att förslaget om att kommuner ska kunna ge insatser till barn och vårdnadshavare efter en vårdnadsöverflyttning inte skulle få några ekonomiska konsekvenser.

Bestämmelsen i dess nuvarande utformning är otydlig vad gäller kommunernas ansvar vilket i sig gör det svårt att bedöma omfattningen av behoven. Utredningens bedömning har utgått från en generell tanke om vilken typ av stöd och insatser som kan vara aktuella, och att detta skulle vara likvärdigt mellan kommunerna.

Det behöver göras en mer grundlig utredning av de ekonomiska konsekvenserna och om den kommunala finansieringsprincipen skall tillämpas.

Detta hänger i sin tur samman med behovet av en mer grundlig utredning och bedömning av kommunernas ansvar i dessa ärenden.

Ordförande

.....
Sedat Arif
.....

Förvaltningsdirektör

.....
Britt-Marie Pettersson
.....

Särskilda yttranden

Ingrid Gunnarson (M), Mohammad Mohammad (M) och Anna Adell (M) avser inkomma med ett särskilt yttrande, bilaga.